

Ο, η μετανάστας, το... (;)

Του ΤΑΚΗ ΚΑΜΠΥΛΗ

Σήμερα θα απορούσαμε, τότε –ευτυχώς– κανείς: Όταν ανακινώθηκε, το 1945, η σύσταση της επιτροπής του ΟΗΕ για να προετοιμάσει το κείμενο της Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1948) λίγοι εστίασαν στη σύνθεσή της. Ο πρόεδρος πόλεμος ήταν μια τρομακτική εμπειρία για περισσότερους ανθρώπους από ποτέ άλλοτε στην ιστορία, ώστε να μην αναβιώσουν παλιές διαφορές: Υπό την προεδρία της Ελινor Ρούζβελτ κλήθηκαν να (συν) εργασθούν ο Κινέζος κομμουνιστής φιλόσοφος Πεν Τσουνγκ Τσανγκ, ο Λιβανέζος υπαρκτιστής φιλόσοφος και νομορράτης Σαρλ Μολιέ (και εκπρόσωπος του Αραβικού Συνέδριου) και ο Γαλλοαβερβαίος νομικός Ρενέ Κασέν. Διαφορετικοί αλλά και καινοί να συμφωνήσουν σ' ένα από τα σημαντικότερα κείμενα της Ιστορίας και να το συντάξουν.

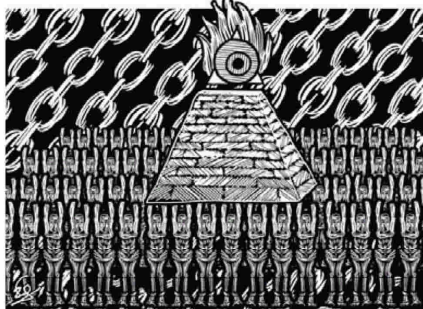
Βέβαια, η ιστορία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι πολύ πιο παλιά – ίσως τις βρέθηκαν ακόμη και στον Κώδικα του Χαμουραμί αλλά και στις ιουδαϊκές, κομφουκιανές, ελληνικές, ρωμαϊκές, βουδιστικές, χριστιανικές, ισλαμικές και άλλες γραφές. Είναι τόσο παλιά κι εμείς ήδη ζούμε, (σύμφωνα με τους ειδικούς) στην τέταρτη γενιά ανθρωπίνων δικαιωμάτων (οπότε και επεκτείνεται η αναγνώρισή τους για πρώτη φορά σε υποκείμενα πέραν του ανθρώπου, για παράδειγμα στο περιβάλλον).

Τα πρώτα 19 άρθρα της Διακήρυξης περιλάμβαναν, γράφει η Michelle Ishay (καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο του Νιέτζερ), δικαιώματα της πρώτης γενιάς. Όσα, δηλαδή, συνδέονταν με μια σειρά ατομικών ελευθεριών (ζωή, ατομική ασφάλεια, προστασία από την ανθρώπινη συμπεριφορά, ιδιότητα έναντι του νόμου κ.λπ., που κερδήθηκαν με αγώνες κατά την περίοδο του Διαφωτισμού. Στα άρθρα 19 - 26 περιλαμβάνονταν τα δικαιώματα της δεύτερης γενιάς. Αφορούσαν αυτά που σχετίζονται με την κοινωνική και την οικονομική ιδιότητα (κοινωνική ασφάλεια, δικαίωμα στην εργασία, δικαίωμα σε δικαιοσύνη, ελευθερία συμμετοχής σε εργατικά σωματεία, περιορισμός ωρών εργασίας, περιοδικές άδειες εργασίας μετ' αποδοχών, δικαίωμα στην εκπαίδευση κ.ά.). Αυτά διεκδικήθηκαν την περίοδο της Βιομηχανικής Επανάστασης.

Τέλος, στα άρθρα 27 - 28, η τρίτη γενιά επικεντρωνόταν σε δικαιώματα που συνδέονται με την αλληλεγγύη στο εσωτερικό της κοινότητας και του έθνους με μέλη διαφορετικών «ομάδων», π.χ. μειονοτήτων, και αργότερα των γυναικών ή των γκέι κ.λπ. Αυτή η γενιά διεκδικήθηκε στα τέλη του 19ου - αρχές 20ού αιώνα και και σ' όλη την μεταναστατική περίοδο.

Περνώντας τώρα στο θέμα των ημερών, διατυπώνεται από πολλούς ως ερώτημα αν τα δικαιώματα ενός μετανάστη στην ιθαγένεια ενός κράτους που επέλεξε (ή «επέλεξε») να ζήσει (και ζει) μόνιμα περιλαμβάνεται στα ανθρωπίνια δικαιώματα όπως αυτά έχουν κωδικοποιηθεί μέχρι σήμερα.

Ο ορισμός δεν επαρκεί, δεν μας βοηθάει: «Τα δικαιώματα του ανθρώπου είναι τα δικαιώματα που έχει κανείς μόνο και μόνο επειδή είναι άνθρωπος».

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ: ΜΑΝΟΣ ΣΥΜΕΩΝΑΚΗΣ

Το γεγονός ότι τα ανθρωπίνια δικαιώματα ουδέποτε υπήρξαν στατικά είτε ως έννοια είτε ως σύνολο, αλλά κάθε φορά ο πολιτισμός και η κοινωνική εξέλιξη διέδιναν και τις έννοιες και τους δικαιούχους θα μπορούσε να είναι μία έμφυση απάντησης. Όμοιο στην κατοχή των ημερών θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ακόμη και ως υπεκφυγή.

Ανατρέχοντας στην αρχή της Νέας Εποχής, στα χρόνια του Διαφωτισμού θα διαπιστώσει κανείς –λέει ο Κώστας Δουζίνας (καθηγητής στο LSE)– «την στενή ταύτιση των πολιτικών δικαιωμάτων με τα ανθρωπίνια δικαιώματα. Τα τελευταία ουσιαστικά αναγνωρίζονταν μόνο σε όσους είχαν την ιδιότητα του πολίτη. Το νέο έθνος –κράτος εγγράμμο τα ανθρωπίνια δικαιώματα σε όσους ήταν μέλη του, μετείχαν δηλαδή ιδιότητα στην πολιτική του κοινότητα».

Τα σύγχρονα (δημοκρατικά) έθνη –κράτη αναγνώρισαν και επέβαλαν όσα γέννησε η «Ελευθερία, Ισότητα, Αδελφότητα», αλλά, βεβαίως, εντός των ορίων τους. Και σε όσους είχαν δικαιώματα στην εσωτερική πολιτική κοινότητα.

(Πάντως, από νωρίς φάνηκε το αδιέξοδο αυτών των περιρρομιών). Το εμπόριο είχε προσφέρει και μια ακόμη κατηγορία «την αρχή της φιλοξενίας», όπως είχε τειθεί από τον μεγάλο Γερμανό φιλόσοφο Ιμπάνουελ Καντ. Η ανάγκη των εμπόρων να προστατεύονται όταν βρίσκονταν σε άλλες χώρες οδήγησε στην εκφοράση αυτών της αρχής μόλις λίγα χρόνια πριν από την Γαλλική Επανάσταση, μας θυμίζει ο Κ. Δουζίνας: «Επομένως, ήδη α-

πό την πρώτη γενιά δικαιωμάτων καταγράφεται η αναγνώριση της πολιτικής ταυτότητας ως προϋπόθεση για την αναγνώριση της ανθρωπίνης».)

Η επόμενη φάση –η δεύτερη γενιά δικαιωμάτων– έχει επίσης μεγάλη σημασία στο ερώτημά μας: Όπως γράφει η Michelle Ishay, μ' αυτήν διευρύνθηκε η αναγνώριση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο εσωτερικό μιας χώρας με την επέκταση της ιδιότητας του πολίτη και στις αντίστοιχες ομάδες πληθυσμού. Οι μαύροι, οι γυναίκες και αργότερα οι γκέι απέκτησαν πρώτα πολιτικά δικαιώματα ως διασφάλιση των βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους. Τότε διατυπώθηκε και η γενική αρχή της διαφορετικότητας. Ουδείς στρεφτεί τα ανθρωπίνια δικαιώματα του επειδή είναι διαφορετικός από το αντιπροσωπευτικό δείγμα της κοινότητας. Απαράτητη προϋπόθεση θεωρήθηκε η αναγνώριση στους «διαφορετικούς» της πλήρους ιδιότητας του πολίτη. Δηλαδή, κάτω από την ομπρέλα και τις εγγυήσεις που εξασφαλίζει το κράτος για την ατομική του ευημερία και τις υποχρεώσεις του που πηγάζουν από αυτήν την ξεκάθαρη σχέση.

Όπως λέει και ο Κ. Δουζίνας, «μια δημοκρατική Αρχή στηρίζεται στη βάση της αυτονομίας του πολίτη. Είναι υπάκουος στους νόμους επειδή συμμετέχει (άμεσα ή έμμεσα) στη διαμόρφωσή τους. Το δικαίωμα στη διαμόρφωση των νόμων γεννάει την υποχρέωση της συμμορφώσεως σ' αυτούς. Ουσιαστικά, μη δίνοντας ιθαγένεια σε μέλη μιας ομάδας που ζουν μόνιμα στην ίδια πολιτική κοινότητα, τους εξαιρείς από την υποχρέωση να τηρούν τους νόμους αφού δεν μετέχουν με πολιτική εκπροσώπηση στη δημιουργία τους. Έτσι, οι υποχρεώσεις τους εκπληρώνονται μόνο με την απειλή της καταστολής και όχι με την ελευθερία και ισότητα συμμετοχής τους».

Η ηρώλι και η δεύτερη γενιά ανθρωπίνων δικαιωμάτων εμπιρεύουν την προϋπόθεση αναγνώρισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όταν μεταναστών ζουν αποδεχόμενα μόνιμα σε μια κοινότητα: την πολιτική τους εξίσωση. Τη χορήγηση ιθαγένειας... Κι αυτό στη σχετική συζήτηση στην Ελλάδα και στην Ευρώπη είναι η πραγματική βάση της συζήτησης.

Όσο κι αν κάποιους βολεύει η σύγχυση με την εθνική ταυτότητα ή με νομικιστικές απλοποιήσεις...

Info

- **Michelle Ishay** «Η ιστορία των δικαιωμάτων του ανθρώπου», Αθήνα 2008, εκδ. Σαββάλας
- **Κώστας Δουζίνας** «Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων», Αθήνα 2007, εκδ. Παιδείας
- **Ernest Gellner** «Εθνικισμός», Αθήνα 2005, εκδ. Αλεξάνδρεια
- **Christopher Hilliers**, «Τα δικαιώματα του ανθρώπου», Αθήνα 2009, εκδ. Ελληνικά Γράμματα
- **Zygmunt Bauman** «Ο πολιτισμός ως πράξη», Αθήνα 1994, εκδ. Πατάκης
- Μία πολύ πιο άμεση προβληματική για τον σύγχρονο πολιτισμό και τις αναπαυκωτικές του αναπτύσσεται και στα τελευταία τεύχη του πολύ ενδιαφέροντος περιοδικού «Μάγισμα».